

Rasprava pred Međunarodnim sudom pravde u postupku po međusobnim tužbama za genocid Hrvatske i Srbije

Sažetak

Stalni međunarodni sud pravde odbacio je hrvatsku tužbu, odnosno srpsku protutužbu za genocid. Sudsko vijeće sačinjeno od sedamnaest sudaca utvrdilo je počinjenje brojnih zločina koji zbog izostanka namjere potpunog ili djelomičnog fizičkog uništenja nisu dosegli razinu genocida.

Javna rasprava u postupku po međusobnim tužbama za genocid Hrvatske i Srbije pred Međunarodnim sudom pravde u Haagu započela je u **ponedjeljak, 3. ožujka 2014.** Postupak pred ovim Sudom, osnovanim 1945 pod okriljem UN-a, za rješavanje sporova između država, inicirala je Republika Hrvatska 1999. Srbija je protutužbu podnijela 2010. ističući počinjenje zločina nad srpskom populacijom tijekom VRA "Oluja".

Mandat Međunarodnog suda pravde je utvrđivanje odgovornosti država članica za povredu *Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida* iz 1948. Dakle, ova sudska instanca, za razliku od Međunarodnog kaznenog tribunala za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), ne utvrđuje kaznenu odgovornost pojedinaca.

Genocidom se sukladno Konvenciji smatra fizičko ili biološko uništenje i to prema **nacionalnoj, etničkoj, rasnoj ili vjerskoj** pripadnosti. Ovakvu definiciju ugradili su u svojim statutima i Međunarodni kazneni tribunal za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) kao i Međunarodni kazneni tribunal za Ruandu (MKSR), oba *ad hoc* naravi te stalni Međunarodni kazneni sud (ICC)

Sudski utvrđena kaznena djela genocida poslije Drugog svjetskog rata su masovno ubojstvo 800.000 Tutsija i umjerenih Hutua u Ruandi 1994. (samo se Tutsi mogu smatrati žrtvama genocida) te sustavna ubojstva oko 8.000 bošnjačkih muškaraca i dječaka u Srebrenici 1995. od strane vojske bosanskih Srba¹.

Treba napomenuti da se riječ "genocid" vrlo često politički zlorabi tako da se mnogi zločini kolokvijalno tako nazivaju, a da se u stvari ne mogu podvesti pod vrlo striktnu i rigidnu pravnu definiciju genocida. Time se ostala kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim humanitarnim pravom, primjerice ratni zločini, neopravdano

¹ Pravomoćne presude: Krstić, Popović i dr. Nepravomoćna presuda: Tolimir. Suđenja u tijeku u predmetima Karadžić i Mladić.

umanjuju. To se isto odnosi i na vrlo često pojmovno izjednačavanje **etničkog čišćenja i genocida**.

Kazneno djelo genocida izdvaja se postojanjem subjektivnog elementa - **genocidna namjera**, koja mora biti usmjerena, ne protiv pojedinca koji je žrtva ubojstva, već prema grupi kojoj svaka pojedinačna žrtva pripada. Počinitelj genocida želi zapravo postići **potpuno ili djelomično uništenje grupe** kao takove, ubojstvo jedinke je sredstvo usmjereno ka tom cilju.

Argumentacijska linija hrvatske delegacije

Hrvatski pravni tim ublažio je razliku između pojmova "genocid", "etničko čišćenje" i "uklanjanje stanovništva". Prema njihovom viđenju, geografska proširenost i broj žrtava nisu odlučujući kriteriji za utvrđivanje kaznenog djela genocida.

Hrvatski pravni tim pozivao se i na individualnu kaznenu odgovornost pripadnika srpskih paravojnih formacija i časnika JNA, već utvrđenu u postupcima pred MKSJ. Prema hrvatskoj tužbi, službeni Beograd je upravljao dužnosnicima, vojskom i paravojnim snagama s eksplicitnim ciljem etničkog čišćenja.

Srpska je strana tijekom rasprave negirala nadležnost Međunarodnog suda pravde, dok je Hrvatska delegacija tvrdila da je *Konvencija UN o kažnjavanju i sprječavanju genocida* Srbiju obvezivala i prije 27. travnja 1992., a od kada datira državnost Srbije.

Hrvatski pravni tim istaknuo je vezu između JNA i paravojnih postrojbi, ističući izravnu vezu između JNA i Srbije te punu nadležnost Suda za donošenje odluke. Konvenciju bi trebalo primijeniti u slučaju raspadanja država jer se stanovništvu određene države (SFRJ) jamče prava iz Konvencije vezana čak i kada je ta država u procesu raspada. "U situaciji raspada gdje se nove države postupno rađaju i postaju članice Konvencije na teritoriju gdje se ona ranije primjenjivala, ne postoji *vremenski diskontinuitet* u zaštiti."

Brojnost hrvatskih gubitaka prema hrvatskom pravnom timu je sljedeća: **12.500 poginulih, uz 865 nestalih osoba, a desetinama tisuća nanijete su teške fizičke i psihičke patnje, više od 7.700 Hrvata bilo je u zatočeničkim centrima u Srbiji i diljem nekadašnje SFRJ, više od 550.000 ljudi je raseljeno, a 100.000 stambenih jedinica je uništeno.** Genocidne aktivnosti dogodile su se u području Istočne Slavonije, Zapadne Slavonije, Banovine, Dalmacije, Korduna i Like.

Hrvatski pravni tim bio je usredotočen na dokazivanje tzv. genocidne namjere, koja se očitovala u "potpunom ili djelomičnom" uništenju nesrpskog stanovništva na dijelovima hrvatskog teritorija.

Bilo je osvrta i na presude Haškog tribunala. Gotovo 21 godinu nakon njegovog osnivanja nitko od Hrvata nije pravomoćno osuđen za zločine počinjene u Hrvatskoj, niti je u vezi sa tim donesen ijedan nalaz o postojanju udruženog zločinačkog poduhvata. Podsjetili su da čak ni u osuđujućoj prvostupanjskoj presudi hrvatskim generalima nema elemenata koji ukazuju na genocid, jer su suci zaključili da, usprkos postojanju udruženog zločinačkog poduhvata sa namjerom protjerivanja Srba, **cilj hrvatskog rukovodstva nije bio da se srpski civili ubiju, ozlijede, niti da se njihova imovina uništi**. Genocida, dakle, sudeći po navodima predstavnika hrvatskog tima, nema. Stoga protutužbu srpske strane treba **odbaciti**.

Srpska protuteza i argumentacijska osnova protutužbe

Prema srpskoj delegaciji predmet suđenja nije utvrđivanje jesu li zločini nad Srbima u Hrvatskoj počinjeni, jer o tome nema sumnje, nego dokazivanje počinjenja genocida. Hrvatska nije ponudila dokaze u prilog tezi da su zločini prešli prag genocida.

Cilj JNA bio je bilo očuvanje SFRJ. Ovaj je cilj u određenim trenucima bio blizak ciljevima srpske političke elite, ali su se oni u osnovi razlikovali. Osim toga, nije moguće ustvrditi zapovjednu liniju koja povezuje JNA s Beogradom.

Sporna je nadležnost Međunarodnog suda pravde da presuđuje u sporu koji je Hrvatska pokrenula protiv Srbije za *kršenje Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida*. Srpski tim tvrdi da Sud nema nadležnost u odnosu na zločine počinjene prije 27. travnja 1992. godine kada je SR Jugoslavija zvanično konstituirana kao država i kada je Srbija preuzela obveze iz Konvencije o genocidu. S druge strane, Hrvatska je vezana odredbama Konvencije o genocidu tek od 8. listopada 1991. godine. Da bi navodi o nadležnosti opstali, Hrvatska mora dokazati da Konvencija o genocidu ima retroaktivnu primjenu, što nije slučaj, istaknuli su predstavnici Srbije.

Srpski tim je istaknuo nepostojanje plana ili eksplicitne politike radi počinjenja genocida. Citirajući MKSJ "nije dovoljno da se nanese tjelesna ili mentalna šteta s namjerom da se uništi skupina. Analiza također mora uzeti u obzir je li šteta tako ozbiljnih razmjera da prijeti njezinom uništenju". **U Vukovaru je zasigurno počinjen zločin protiv čovječnosti, ali kako je MKSJ ustanovio, to nije bio genocid.**

Srbija optužuje Hrvatsku da je počinila genocid tijekom operacije Oluja, čije je vojno osoblje zasigurno bilo tijelo Republike Hrvatske. Zločine koje su počinili Hrvati počinjeni su "*de jure*" i "*de facto*" od tijela hrvatske države. Osim toga, Hrvatska nije donijela niti jednu presudu protiv počinitelja tih zločina, a to je bila njezina odgovornost sukladno Konvenciji. U nastojanjima da dokaže namjeru počinjenja genocida, Srbija se "snažno

oslanjala” na transkripte sastanka u Brijunima. Po njihovom je mišljenju tada hrvatski državni vrh na čelu s tadašnjim predsjednikom države, Franjom Tuđmanom, skovao plan uništenja “djela srpske etničke skupine u Krajini” tijekom operacije Oluja. Planiranje, izvršenje i posljedice operacije Oluja po njihovom mišljenju predstavljaju izravnu umiješanost u genocid. Argumentacija srpskog pravnog tima dosegla je najviši intenziteta u opisu zločinačke namjere sastanka na Brijunima kog su usporedili s Konferencijom u Wannseeu 1942., gdje je dogovoreno “konačno rješenje” židovskog pitanja.

Tokom rata u Hrvatskoj je, tvrdili su zastupnici Srbije, ubijeno blizu **6.400 Srba**, od čega oko **1.700** u Operaciji Oluja, dok je oko **200 hiljada** krajinskih Srba napustilo svoje domove u Hrvatskoj. Predstavnici Beograda tvrde i da se oko **1.700** ljudi i dalje vodi kao nestalo a **400** ekshumiranih tela čeka na identifikaciju.

Srbija traži da se Hrvatskoj naloži da žurno ukine *Dan pobjede i domovinske zahvalnosti*, 5. kolovoza, jer se na taj način slavi uspješan završetak “genocidne operacije Oluja”.

Sudska praksa MKSJ I MKSR

Kako bi se razumjeli trendovi u međunarodnom pravu ukazujemo na utvrđenu individualnu kaznenu odgovornost za genocid na suđenjima pred MKSJ i MKSR. U slučaju **Ruande**, 43 optuženih je osuđeno za genocid, 17 ih je u žalbenom postupku, 3 su još uvijek u bijegu, a 2 je umrlo prije završetka suđenja.

Pred MKSJ u kontekstu presuda za genocid situacija je slijedeća: pravomoćno su osuđeni za genocid - general Krstić (slučaj Srebrenica), Popović i dr., predmet Tolimir (slučaj Srebrenica). Još su dva suđenja u tijeku (predmet Karadžić i predmet Mladić), a dvojica optuženika umrla su prije okončanja kaznenog postupka: general Talić i bivši predsjednik Jugoslavije i Srbije Slobodan Milošević.

Mogućnost revizije presude

Prva mogućnost predviđena je u članku 60. Statuta. Riječ je o interpretaciji za čiji podnošenje nema roka. Interpretaciju strane u postupku mogu zatražiti ukoliko među njima postoji nesuglasje oko značenje i dosega presude. Interpretacija Suda konzumirana je 1927. u slučaju *Chorzow Factory case*.

Revizija kao izvanredno pravno sredstvo, predviđena u čl. 61. Statuta, može se podnijeti na temelju nove činjenice s dokaznom snagom čije postojanje nije bilo poznato Sudu niti stranama u postupku koje zahtijevaju reviziju, u trenutku donošenja

presude. Uvjet je također da se znanje o "novoj činjenice" ne prepisuje nemaru podnositelja zahtjeva za revizijom.

Revizija se može zatražiti u roku od šest mjeseci od saznanja za novi dokaz, no ne izvan proteka deset godina od dana objave presude.